

**DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS DE
RABIE VULGÒ DICTA
HYDROPHOBIA.
QUAM, PRÆSIDE...**

DEO
ET
PATRIÆ.

R A B I E

vulgò dicta

HYDROPHOBIA.

THESIS I.

abies vulgò vocatur Hydrophobia, sed valdè improprie, à Græc. ὕδωρ aqua, & φόβος metuo, latinè *metus aqua*; quo si quis corripitur, à rabido scil. cane demorsus, appellatur *Hydrophobus*. German. Der von einem Tollen hunde gebissen ist.

I I.

Quamvis autem omnis generis animalia etiam rabie tententur; attamen hîc solùm de rabie, vulgò vulnus à cane rabido inflitum subsequente, sum acturus; quæ solet esse frequentior. Et sine dubio omnis rabies à quocunque animali communicata eisdem circiter remediis curatur; quæ infra sum præscripturus.

I I I.

Contrahitur verò rabies hæc à saliva canis rabidi partem aliquam nostri corporis contingente, aut cum aut sine vulnere; vel etiam generatur per inspirationem spiritus è pulmonibus rabiosi canis egressi, saltem frequentem & in loco concluso; vel per insensibilem transpirationem; decumbendo super eisdem stragulis, quæ Hydrophobo subtrata erant, vel induendo ejusdem vestimenta.

A 2

IV. Et

Et quidem si parti vulnere dilaceratæ saliva in hæret, median-
tibus particulis viscosis & ramosis; maximam partem spumæ,
canis os obducentis, constituentibus; illa indè rarò devolvitur
in sanguinem ante tricesimum diem à die morsus, interdum etiam
post annum, imo demum post quinquennium & plures annos
venenum hoc sese manifestat, utut efficax illud postea depre-
hendatur. Et licet venenum per tot annos in corpore sine ullo
sui indicio delitescere possit, nihilominus tamen per aërem à ca-
nis rabidi expirationibus vitiatum rabies introduci potest, si ille
à quodam nostrum inspiretur. Vid. *Schenk. lib. vii. Observ. 1x. in
princip.* Vel si saliva canis rabiosi tantum superficiem corporis,
etiam sine ullo vulnere, adhæreat; tamen homo in rabiem agi-
tur, nisi in tempore remediis convenientibus sibi prospexerit.

V.

Mira itaque communicati hujus veneni videtur esse natura, &
quidem nonnihil diversa respectu diversarum causarum in eodem
animalium genere, ut canibus, qui quoties fame stimulantur,
devorant omnia quæcunque offendunt, etiam illa quæ ipsis an-
tea fastidium afferre solebant, ita ut ab Auctoribus memorie sit
proditum, canes valdè famelicos menstruum sanguinem mulie-
rum lambitasse, indeque in rabiem esse versos. An autem hic
in omnibus canibus & semper rabiem excitare valeat, & in illis
quoque qui omnis generis alimentis, quibus nos vescimur, alun-
tur, an in quibusdam & aliquando tantum, determinari nequit,
nisi accurato hujus rei præmisso examine. Fortasse unicuique est
notum, canes in eodem lecto cum hominibus cumbentes & stra-
gulis benè foros, ita ut incalescant, certum quid spirare ingra-
tum, præsertim majores (quia illorum exhalationes majori vi &
copia per poros erumpentes, nares magis afficiunt:) quod ab il-
lis, qui ex libero aëre ad lectum accedunt, maxime percipitur.
Unde inferre licet, sanguinem humoresque canum à sanguine
humano esse diversos: & cum sanguis menstruus ratione poro-
rum à certo æthere Lunari, cujus influxu majorem morum illè
concipere consuevit, nonnihil sit immutatus, necesse est ut inter
hunc & sanguinem caninum diversitas adhuc sit major. Præte-
rea canes odoratu solo dignoscentes herum suum, etiam inter
aliquot millia hominum latentem, confirmant diuersitatem san-
guinis

Cum enim particulæ per poros corporis
motus cum à nemine excitetur, nisi à solo hero, causa est cur
canis illum à tot millibus hominum dignoscat. Quandoquidem
autem omnes canes tali odoratu sunt præditi, omnium etiam san-
guis differet à menstruo illo mulierum, à quo siquidem rabies in
nullo cane produci potest nisi ratione peregrini ætheris, quem
ille per poros trajicit, necessario omnes canes à sanguine men-
struo mulierum exhibito rabiem conciperent.

V I.

Verum magna hîc se offert difficultas: Nimir. an illi homi-
nes, nullam omninò mutationem antea sentientes ab æthere Lunari
per poros menstrui istius sanguinis fluente, postea tamen à
canetali rabido commorsi in rabiem agi queant? Quam diffi-
cultatem dum diligenter mecum perpendo, equidem planè ne-
gare non possum, quin à saliva talis canis in se considerata fer-
mentationes sanguinis cujusdam viri, cum quo illa est commu-
nicata, aliquantulum excitari debeant, quandoquidem nonnulli e-
tiam viri cætera sani certis phalibus Lunæ notabilem sanguinis co-
piam per hæmorrhoidas excernunt. Imò verosimiliter etiam ro-
bustissimorum hominum sanguinis motus à certo æthere Lunari
nonnihil concitatur, etiamsi illi ipsi hoc in sese non animadver-
tant. Et quamvis ab eâdem saliva ratione istarum particularum,
quibus à nostra differt, sanguinis motus itidem augeri debeat,
hisce tamen rationibus eò adduci nequeo, ut credam, à saliva
per os canis in rabiem conversi, uti perhibetur, à sanguine men-
struo mulierum, infusa in aliquam partem nostri corporis tan-
tum sanguinis motum introduci in nobis posse, quantus in rabiè
percipitur.

V I I.

Quapropter, ut Auctorum observationibus fidem etiam non
detrahā, meo quidem iudicio tantum per accidens rabiem can-
nis contrahere potuit à menstruo sanguine mulierum. Quænam
autem causa fuerit principalis, patebit ex Thef. x.

V I I I.

Manifestam etiam Hydrophobiæ causam vulgus statuit esse ver-

mem, qui in omnibus canibus in inferiori parte linguæ sive intra ipsius ligamentum reperitur, duos circiter pollices Mathematicos longus; coloris albicantis; substantiæ duriusculæ, continuè partes vicinas arrodens. Quam causam licet etiam alleget experientissimus ille Chirurgus *Joh. à Mekren*, cap. lxxii. in suis *observ.* ipsius tamen sententiæ suffragari nequeo. Et quidem inquit Auctor ille hisce verbis: *quod canes ex ventriculo excitatum sub linguâ pruritum perferre haud valentes subitum sanguinis æstum contrahant, diebus maximè canicularibus, & hinc delirium.* Sed non video, quænam sit connexio inter pruritum sive insolitum fibrillarum nervi in lingua motum, & subitum sanguinis æstum: & quid obstaret, quo minus etiam reliqui canes, cum omnes talem habeant vermem sub lingua, fierent rabiosi, præsertim juniores, in quibus fibræ nervorum sunt tenuiores & magis mobiles? Equidem concedo, ex insolito isto fibrarum nervosarum linguæ motu in cerebro etiam paulò majorem conciliari motum spiritibus, qui illum quoque cum sanguine communicant. Verum quis tam insanæ mentis esset, ut judicaret, ex sanguinis motu nonnihil aucto, omnia rabiei phenomena per se fluere? Neque dies caniculares æstu suo sanguinem alicujus canis, à continuis rosonibus vermibus sub lingua plus solito concitatum, ad tantam ebullitionem perducere valent, ut ex illa per poros arteriarum tanta particularum crassarum expellatur copia, quæ sufficiat æquilibrio spirituum in ventriculis cerebri tollendo, ita ut motus ab objectis externis impressi ad sensorium commune distinctè deferri nequeant; & quæ particulæ nihilominus ratione suæ magnitudinis tam rapido motu moveantur, ut sanguinis motum augeant potius, quam ut permittant, illum sive à causa aliqua externa sive interna immitti. Siquidem enim æstus ille canicularis tantum motum excitaret in sanguine canum, ille idem etiam in nostro saltem æque magnum si non majorem, produceret, qui fermentationes sanguinis naturaliter habemus potentiores, quàm canes, adeoque diebus canicularibus præsertim sanissimi in rabiem inciderent, quod falsissimum.

I X.

Ponamus tamen ex continuis rosonibus vermibus sub lingua canem in rabiem agi, & invadere alium aliquem dentibus. Nunc unusquisque computet, utrum salivæ aliqua portio, ex sanguine
tam

phænomena indè sequantur, quæ in priori cane, cujus sanguis naturaliter vix, nisi ratione subtilitatis aut crassifici à cujuscunque canis sanguine, differre potest. Itaque aliud quid latuisse debuit in isto cane (: quem vulgus falsò putabat rabidum factum esse à continua rosione vermis sub lingua :) quod ex accepto vulnere etiam alius canis aut quodcunque animal aut homo rabiem contraxerit.

X.

Quoniam vero canes famelici sese ingurgitant sæpe, etiam ad vomitum usque, talibus cibis, qui non conveniunt cum illorum sanguine & fermento ventriculi, adeò ut chylus copiosus & quidem crudus in sanguinem derivetur, unde tantus oritur conflictus inter hunc & illum, ut chylus etiam crudus in extremas corporis partes, quò ille aliàs non pertingeret, propellatur. Cum autem viarum angustia illi liberum deneget transitum, ecce obstructions innumeræ in variis partibus à corde longissimè remotis, quæ, si illic ab humoribus proximè sequentibus non reserantur, sunt tam pertinaces, ut longam ibi moram necitant, quàm mora chylus ille crudus (: ob irregularem particularum figuram capacitatem tubulorum tam accuratè non opplens, quin adhuc remaneant quædam spatiola, admittentia particulas sibi respondentes sua magnitudine & figura ex humoribus illac transfluentibus, quibuscum lenissimam fermentationem ineundo :) cum tempore talem particularum magnitudinem & figuram, talesque poros acquirit, ut, quando à causa siue interna siue externa aliqua, qualis est dierum canicularium æstus, eruitur ex suo latibulo in sanguinem, ille adeò enormem ibi faciat ebullitionem, ut particule etiam crassiores (: quæ in ore ab aëre externo coagulantur in spumam :) non solum ex arteriis pulmonalibus, valis lymphaticis gulæ & salivalibus oris, sed etiam ex arteriis cerebri copiose ejiciantur, quæ tantum abest ut subtiliorum spirituum motus ibi retardent, ut potius immensum illos adaugeant, adeoque spiritus, tam inordinato in ventriculis cerebri motu agitati, magno cum impetu erumpant per tubulos ner-

vorum:

porum in universum corpus, & humoribus jam valdè concitatis tantum adhuc superaddant motûs, ut etiam illi, qui in superficie corporis circulantur, majori ruant copiâ ad vasa lymphatica, quam quæ ab illis commodè absorberi queat. Hinc anxietates illæ circa præcordia, & tam irreparabile spirituum damnum per sudores, ut ægro intra breve etiam temporis spatium sit è vita emigrandum.

X I.

Superfluum autem hîc foret speculari, quam accuratè magnitudinem & figuram qualesque poros habere debeant hæ particulæ, ut sanguinem dicta ratione agitare queant, quod scrutari Philosophi esset potius, quam Medici, quatenus Medici. Et quidem sufficit uno verbo hîc indicasse, particulas hæce necessariò fixas esse debere, sed cujuscunque esse posse figuræ, modo extremitatem unam vel utramque habeant acutam, & poros subtilissimos, trajicientes ætherem sanguini omninò inimicum. Neque enim particulæ salivæ sunt causa, cur venenum in superficie corporis per tot dies, menses, imò vel annos hæreat, cum illæ etiam, si veneni particulæ essent volatiles, inciderentur, & sic illud poris humoribus per istam partem circulantibus protinus intrò subiret, licet fermentationes in illo homine à cane rabido demorso adeò robustæ non essent; quod contra experientiam. Præterea venenum hocce constare ex particulis fixis, porosque admodum stabiles habentibus demonstrant historiæ, quas recenset *Schenkius lib. v 11. observ. ix. §. 12.* de carne porci à cane rabido commorssi. & *ibid. §. 13.* de carne lupi sævioris variâ ratione apparatus; quod scilicet omnes, qui de alterutrâ cocta comederant, rabie fuissent interemti. Quapropter venenum hoc volatile esse non potuit, tunc enim coctione avolasset in auras; sed cum illud poris tenaciter inhæserit, non potuit non esse fixum, & poris constantioribus præditum. Neque fixitas harum particularum obstat, quò minus rabies per insensibilem transpirationem & salivæ contactum, sine omni vulnere, communicari possit; quandoquidem ol. Tartar. P. D., quod nihil aliud est nisi sal fixus in aqua solutus, etiam transeat per stabiles poros ollæ vitreæ, si in ea aliquamdiu coquitur; quidni igitur veneni hujus particulæ fixæ penetrarent per poros cuticulæ & cutis ductiles, usque dum contra glandulas (: quibus cutis refertissima est :) tanquam habentes

bentes poros minus sequaces, & fortasse etiam minores, sustantur; ubi particulas quasdam ex humoribus illac circumfluentibus transmutant, & tamdiu hærent, quamdiu nulla datur causa, quæ illas inde expellat. Sanguinem vero ingressæ & per totum corpus distributæ, ratione ætheris valdè peregrini illum susque deque movent; quo inordinato motu omnis generis particulis sanguinis (: illis tantum exceptis quæ ob nimiam flexilitatem efficaciam ætheris eludunt, aut ob suam volatilitatem avolant:) similes pori imprimuntur, quibus particulæ veneni sunt donatæ: unde sanguis sæpè intra biduum inhabilis evadit ad qualemcunque etiam fermentationem in ventriculis cordis suscipiendam; præsertim cum illi, spiritibus suis exhausto, neque alimentata neque medicamenta fermentationes refocillantia, ipsius ægri culpâ nulli consilio auscultantis, fuerint suppeditata.

X I I.

Unicum adhuc phænomenon nobis explicandum restat: Nimir. *cur Hydrophobi*, vulgò ita dicti, *aquam fugiant*! Sed primò notandum, quod hoc non sit universaliter verum in omnibus, à cane rabido vulneratis; uti videre est ex *Observ. Chirurg. Hild. Centur. 1. observ. 86. pag. 62. & 66.* ut & ex *schenk, lib. vii. Observ. xiv.* qui dicit, *rabidos homines*, supple ex *observ. Hild. pag. 66.* nonnullos, *aquam non timere, sed valdè sitientes eam admodum desiderare.* Hujus vero phænomeni ratio cum hucusque in obscuro latuerit, operæ præcium esse arbitror, illam quàm diligentissimè rimari. Itaque ut rem ab ovo, ut ajunt, exordiar, redeamus ad canem nostrum, in *Thef. x.* à potenti & copioso isto fermento ex parte aliqua solida corporis expulso in rabiem versum; quod agitando sanguinem proportionem particularum humidarum ad siccas, illas involventes, tam exiguum reddit, ut ille non nisi tardè intra vasa sua progredi queat, quamvis arteriæ adhuc multum distendantur. Hinc tam parva tantum excernitur spirituum copia per poros vasorum cerebri, ut canis quasi ad se redeat. Quoniam autem canes, sicut omnia animalia, quoties humidum in sanguine deficit, naturæ instinctu id restaurare solent sufficienti aquæ potu, siquidem illam offendunt, hæc etiam canis sitim suam reslinguet, quamprimum ipsi aquæ copia facta fuerit, quæ vix sanguinem erit ingressa, quin illius imperitus sit auctus, & summa rabies canem rursus occupaverit. Fingamus vero hunc-

ce petere hominem aliquem dentibus, & adhuc alium canem qui postea etiam in rabiem acti & sitientes aquam non metuent, (: nulla enim causa metus:) sed potius illam expectent. Si itaque tam largè bibit æger, ut illius sanguis notabiliter fluidus fiat, necesse est hunc celerius circulari per totum corpus, & plures in cerebro generari spiritus, qui rapido suo motu in corpore diffusi anxietates facient atrociores: quæ cum valdè affligant ægrum, ille nullis postea persuasionibus eò adducetur, ut rursus humida assumat, atque sic ille quidem à liquidis abhorret, sed cum ratione,

X I I I.

Verum enim vero cum alter ille canis à priori vulneratus sedaturus sit in aquam inspicit, radii luminis à superficie corporis canis venientes in aquam incidant, qui, quoniam illius particulas juxta se invicem repentes è loco suo pellere nequeunt, reperiuntur versus oculos canis, ubi fibrillas nervorum opticorum tunc eadem *ferè* ratione movent, ac illæ movebantur, cum hicce canis à priori morderetur, adeoque illè videns in aqua suam imaginem se in fugam conjicit, declinaturus illud incommodum, quod antea sentiebat ex vulnere. Dico autem *ferè*, quia eodem tempore, quo ita moventur spiritus in tubulis nervorum opticorum, etiam ille motus ad sensorium commune transfertur, qui spiritibus imprimi solebat, quoties canis hicce aquam videbat, adeoque duplici isto motu spiritus à superficie sensorii communis reflexi disperguntur per totum corpus, illumque etiam sanguini impertiunt, & consequenter quoque particulis fermenti sanguinem agitantis; quæ itaque motu suo (: composito ex illo quo moventur ab æthere per illarum poros transfluente, & duplici alio cum illis ab aqua communicato:) se invicem atterentes talem figuram debent nancisci, ut, si fortè tunc hicce canis hominem aliquem momorderit, illæ eodem modo istius hominis rabie correpti sanguinem agitent ac illius canis, unde homo ille rabiosus aquam timet sine manifesta causa, ad eò ut ne quidem istius nominationem ferat; & imaginationibus ut & visionibus horribilibus agitur. vid. *Observ. Chirurg. Hild. Centur. 1. pag. 62.* quæ imaginationes non niti circa canes versantes sunt tam distinctæ in illis, quorum mentes auscultare solent cuiusque determinationi spirituum, ut ne quidem objecta illa eterna,

terna, quæ aliàs maximè sensus afficere solent, mentem ægri divertere valeant à talibus imaginationibus. Quapropter ille *instar canum latrat, domesticos non agnoscit, omnia dentibus arripit, atque modo hanc, modò illum mordere tenet.* Hæc verba sunt Hildani.

X I V.

Rabies itaque consistit in rapido & inordinato sanguinis humorumque omnium motu, quem excitat æther valdè peregrinus, communicatus à saliva canis rabidi diu aut minus diu in superficie corporis hærente, aut cum aut sine vulnere; Aut etiam introducitur ille motus ab usu vestimentorum ægri, aut per inspirationem spiritus à pulmonibus cujusdam rabiosi emissi, saltem frequentem & in loco clauso: Cum rationals interdum aqua metu,

X V.

Diagnosis est manifesta ex relatione ipsius ægri aut circumstantium. Vel si adhuc dubitet Medicus, an canis etiam rabidus fuerit, qui ægrum faucivavit, vulgò nuces juglandes contritæ vulneri imponuntur, quæ ibi per integram noctem relictæ postea obijciuntur gallinæ, quæ si inde moriatur, signum est canem fuisse rabidum.

X V I.

Prognosis vix ullam salutem ægo promittit, si à fermento illo sanguis jam ebullitionem concepit, quia rabiosi præter liquida etiam omnis generis alimenta respicere solent, & solis medicamentis curatio confici fere nequit. Si autem fermentum adhuc sopitum jacet in superficie corporis, malum facili negotio præveniri potest, ita ut æger sine ullo incommodo salvus evadat, modo bonâ curandi methodo utamur.

X V I I.

Curatio itaque est duplex: aut in paroxysmo, aut extra paroxysmum. Et quidem ad præcavendam rabiem æger tale quid minime cogitans præcipitetur in flumen aut mare, ut eò major illi inde incutiat terror, atque sic spiritus rapido motu ruentes ex ventriculis cerebri ejiciant venenum per poros corporis. Deinde ut illud omninò e corpore eluatur, æger assumat bolum seqq., superbibendo haustum vini Rhenani calidissimi cum saccharo:

℞. Theriac. vet. Div.

Sal. absinth.

Volat. succin. a. ʒ℥

B 2

Croc.

Croc. pulveris. gr. xij.

Bezoard. mineral. ℥j.

M. F. Bolus.

qui etiam pro lubitu ægri in vino Rhenano solvi potest.

Vel si ægri aut loci conditio non permittit, ut ille ita projiciatur in mare, vulnus scarificetur, vel utcumque sollicitetur ad emittendum sanguinem, ut venenum etiam hac ratione educatur. Postea illud abluatur aq. Theriac. simpl., & superimponatur Cataplasma ex Theriac. vet. q. v. Cæp. contus. & Herb. acetos. minutim confiss. a. aut si hæc recens haberi nequit, illius loco sume ferment. pan. acid. q. s., & exhibeatur sudoriferum modò præscriptum.

Quando vero venenum Tragœdiam suam jam exercet in sanguine, sedulò curandum, ut illius impetus sistatur, ita tamen ut fermentationes sanguinis simul corroborentur: quod utrumque forsân obtineri poterit sequenti medicamento, quotidie reiterando.

℞. Terr. sigillat. ℥j.

Bezoar. miner. gr. xvj.

Fol. aur. subtiliss. trit. N°. vj.

Margarit. ppt.

Lap. Prunell. a. ʒß.

Camphor., sachar. satur. a. gr. iij.

M. F. Pulvis.

Aut si hic non sufficit, subinde adhuc exhibe seqq.

℞. Lap. Prunell. gr. xxiv.

Camphor., sach. satur. a. gr. iv.

M. F. Pulvis.

Præterea juscula ex pedibus vitulinis & vervecinis parata ægro sunt suadenda, & cerevisiæ tenui & recenti infundantur aliquot guttæ spiritus nitri, modo non statim in principio morbi æger ab omni potu abhorreat.

V. S. etiam multum hic conferret ad impetum sanguinis imminuendum, dummodo metuendum non esset, ne æger se ab una parte lecti in alteram projiciendo vulnus refricaret, atque sic in periculum mortis se conjiciat. Hæc tamen statim in principio paroxysmi sine ullo scrupulo administrari potest, si Medicus in tempore advocetur.

DEO SIT LAUS ET GLORIA.

CO

COROLLARIA

I.

Mania per morsum Maniaci communicari potest, uti Hydrophobia à cane rabido.

I I.

Quod quidam demorsi à rabioso cane non inciderint in rabiem, nullo modo tribuendum est dentibus non venenatis, parti vulneratæ infixis; sed potius largæ hæmorrhagiæ, quâ venenum simul fuit effusum.

I I I.

In omni rabie à morsu canis rabidi orta adesse febrem affirmo.

*Cor facultatem non habet seipsum mo-
vendi.*

*Adeoque illud necessariò à sanguine &
humoribus , ut & spiritibus per to-
tam ipsius substantiam dispersis de-
bet moveri.*

*Obstructiones inter membranas ventri-
culi non rarò sunt causa pinguedinis
urinæ innatantis.*

F I N I S.

Cum

Post varia acquisitæ doctrinæ ex-
hibitæ specimina

DOCTORALI LAUREA CORONARETUR

Nobilissimus & Clarissimus

DN. ANTONIUS LUDERS.

Paucula hæc:

Judicium, quantumque Tuum sit nobile Flumen
Ingenii, nobis hæc, tua scripta probant:
Quàm gnavus solersque novem Tu castra secutus
Musarum, LUDERS, HYDKOPHOBIA docet.
Hinc *Doctoralis Laurus* Tua tempora cinget,
Quam Tibi pro meritis, divus Apollo dabit.
Quod nostrum, toto nunc pectore fausta precamur
Quælibet, utque Tibi prospera quæque cadant
Det DEVS, & varias postquam pervisere terras
Contigit, ut patriæ commoda multa queas
Ferre redux, tristesque scias lenire dolores,
Sic miseris tandem dulce levamen eris.

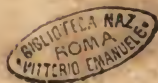
Gratulabundi posuerunt

J. P. D. V. N. D. L.

M. F.

Sic juvat optatam cursu contingere metam
 Frigora sudores laudat & ornat honor.
 Quæ nuper studii Medici documenta dedisti
 Publica, jam merito gloria summa manet.
 Gratulor ex animo, pergas feliciter usque
 Promeritam Laurum nobilitare precor.

Paucissimis hisce faustissima quæ-
 vis Doctissimo Dno Candida-
 to Amico suo sincere dilecto
 apprecari voluit, debuit.

J. G. S. M. S.

